

Ks. Józef Górczyński

Myśli przewodnie „Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie” ze szczególnym odniesieniem do życia konsekrowanego

Prezentując powyższy temat, zamierzam w moich rozważaniach przyjąć następujący porządek. Wpierw dokonam skrótowej prezentacji samej księgi liturgicznej, która jest przedmiotem niniejszego studium, przybliżając jej cel, naturę i zasadniczą strukturę. Następnie w sposób bardzo ogólny postaram się przybliżyć podstawowe treści zawarte w formularzach Maryjnych omawianej księgi. Wreszcie zatrzymam się przy tych treściach *Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, które w sposób mniej lub bardziej bezpośredni odnoszą się do życia duchowego osób konsekrowanych.

1. PREZENTACJA ZBIORU MSZY O NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNIE

Dekretem *Christi mysterium celebrans* z dnia 15 sierpnia 1986 r. Kongregacja Kultu Bożego promulgowała nową księgę liturgiczną: *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*¹. Księga ta została przetłumaczona i wydana w języku polskim w roku 1998 pod tytułem *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*². Zarówno wydanie typiczne – łacińskie, jak i polskie składa się z dwóch tomów: pierwszego, zawierającego teksty modlitw 46 formularzy mszalnych, i drugiego, zawierającego teksty czytań biblijnych, dobranych osobno dla każdego formularza.

Motywnym powstania tej nowej księgi liturgicznej była realna potrzeba, jaka zarysowała się w obrębie liturgicznego kultu Maryjnego posoborowej reformy. Aby ten motyw właściwie zrozumieć, konieczne jest zobrazowanie stanu tzw. euchologii Maryjnej, czyli liturgicznych tekstów o Matce Bożej, w liturgii rzymskiej do czasu wydania *Zbioru*. Nie wchodząc w szczegóły³, należy tu przynajmniej zwrócić uwagę na pewne zjawisko, jakim był narastający przez wieki rozdział pomiędzy pogłębiającym się teologicznie i rozszerzającym pobożnościowo kultem Matki Bożej a pozostającym w wiekowej stagnacji zakresem tekstów liturgicznych, szczególnie przeznaczonych do celebracji Mszy świętych ku czci Najświętszej Maryi Panny. Teksty te nie dość, że wąskie w swym zakresie, podejmowały nadto tematykę Maryjną bardzo zdawkowo, nie oddając tej głębi tajemnicy Maryjnej, jaka zawarta jest w objawieniu i wyrażana w żywej wierze ludu Bożego. Kilka formularzy mszalnych, w tym niektóre o dość powierzchownie podjętej tematyce Maryjnej, pozostawało w służbie coraz liczniejszych w roku liturgicznym uroczystości, świąt i wspomnień Matki Bożej.

Sytuacja ta poprawiła się zdecydowanie po Soborze Watykańskim II w związku z wydaniem nowego mszału. Pojawiło się szereg nowych, teologicznie pogłębionych tekstów, jednak niemal wyłącznie w odniesieniu do tzw. własnych celebracji Maryj-

¹ Congregatio pro Cultu Divino, *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*, I-II, Libreria Editrice Vaticana 1987.

² Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, I – *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, II – *Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998 (dalej: *Zbiór*).

³ Bardziej szczegółowo zagadnienie to przedstawiam w mojej książce: *Matka Boża w misterium paschalnym*, Warszawa 1999, ss. 49-56.

nych, czyli tych, które posiadają własny tytuł i własną datę w kalendarzu liturgicznym. Mało znaczące zmiany poczyniono natomiast w odniesieniu do tej części mszału, która określana jest jako *Commune* i zawiera formularze mszalne przeznaczone do celebracji Mszy świętych ku czci Matki Bożej w obrębie całego roku liturgicznego, nie powiązanych z żadną datą, tylko z poszczególnymi okresami liturgicznymi⁴.

Potrzeba tych formularzy mszalnych okazała się istotna szczególnie w sanktuariach Maryjnych, jak również w różnych rodzinach zakonnych oraz w tych parafiach i kościołach, gdzie istnieje tradycja celebrowania tzw. sobotnich Mszy Maryjnych. Właśnie przedstawiciele tych środowisk zaczęli zwracać uwagę na stojącą przed nimi trudność. Z jednej strony czują się bowiem wezwani przez Sobór, „aby szczerze popierali kult Błogosławionej Dziewicy, szczególnie liturgiczny”⁵, z drugiej natomiast nie sposób pokonać im dwojaką trudność w postaci, po pierwsze, monotonii powtarzających się ciągle tych samych formularzy, po drugie, jednostronnego prezentowania postaci Matki Najświętszej⁶.

Do tych właśnie głosów odniosła się Kongregacja Kultu Bożego stwierdzając, że już od samych początków wdrażania posoborowej reformy liturgicznej podnoszone były przez licznych duszpasterzy, a w szczególności przez rektorów sanktuariów Maryjnych, prośby o pewien oficjalny wybór Mszy o Matce Bożej, czy to dla uniknięcia ciągłego powtarzania tych samych formularzy, czy też dla zaprezentowania wiernym, przez szeroki repertuar tekstów biblijnych i eucharystycznych, pewnej całościowej wizji roli Maryi w misterium Chrystusa i Kościoła⁷. Jak stwierdza Kongregacja, powyższe oczekiwania stają się racją do opracowania i wydania nowej księgi liturgicznej: *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*.

Księga ta ma zatem odpowiedzieć na zalecenie, jakie daje adhortacja *Marialis cultus*, aby „wspomnienie Matki Bożej zostało włączone w roczny cykl tajemnic Syna w bardziej organiczny sposób i w ściślejszym powiązaniu z tymi tajemnicami”⁸. W innych słowach ten sam cel wyraża wprowadzenie do *Zbioru* zaznaczając, że jest on proponowany przede wszystkim, „aby w kulcie oddawanym Maryi Dziewicy mieć na względzie te obchody, które odznaczają się nauką, wyróżniają się bogatą treścią i w sposób właściwy przywodzą na pamięć wydarzenia zbawcze, dokonane przez Pana Boga w Najświętszej Dziewicy ze względu na tajemnicę Chrystusa i Kościoła”⁹.

Oprócz tak sprecyzowanego celu *Zbiór* posiada także swoją określoną naturę. Niezależnie od tego, że jest on nową księgą liturgiczną, zawierającą formularze Mszy św. przeznaczone do celebracji w cyklu całego roku liturgicznego, nie jest on *nowym mszałem* i nie może służyć do celebracji wszystkich świąt i wspomnień Maryjnych w

⁴ Por. M. Augé, *Le feste del Signore, della Madre di Dio e die Santi, Maria nella celebrazione del Mistero di Cristo*, w: *Anàmmnesis*, t. 6, Marietti, Genova 1988, ss. 339-340; także: S. Rosso, *Anno liturgico*, w: *Nuovo Dizionario di Mariologia*, s. 70; F. Brovelli, *Nuova eucologia mariana*, „Rivista Liturgica” 72 (1985) s. 566-567.

⁵ KK 67.

⁶ Por. R. Barbieri, *Collectio Missarum Beatae Mariae Virginis*, „Notitiae” 21 (1985) s. 151.

⁷ Por. Congregatio pro Cultu Divino, *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*, „Notitiae” 22 (1986) s. 900.

⁸ Paweł VI, *Adhortacja Apostolska „Marialis Cultus”* (2.02.1974), nr 2 (dalej: MC).

⁹ *Wprowadzenie* nr 19.

ciągu roku. Powinien być rozumiany i traktowany jako poszerzenie i wzbogacenie euchologii Maryjnej w obrębie *Mszy wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie*. Z tych też racji *Zbiór* nie wnosi żadnych zmian do *Kalendarza Rzymskiego*, ani do *Mszatu Rzymskiego*, ani też do *Porządku czytań mszalnych*. Nie należy go także nazywać „*Mszalem Maryjnym*”, gdyż byłoby to zaprzeczeniem zarówno jego celu jak i samej natury.

O strukturze *Zbioru* można powiedzieć, że jest rezultatem wiernej aplikacji nauczania soborowego. W *Konstytucji o liturgii świętej* czytamy: „Z biegiem roku Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, poczynając od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana”¹⁰. „Obchodząc ten roczny cykl misteriów Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozzerwalnym węzłem łączona jest ze zbawczym dziełem swojego Syna”¹¹. Zatem, jako najwłaściwsza odpowiedź na samą naturę liturgii, jak i na cytowane zalecenia soborowe, czterdzieści sześć formularzy mszalnych *Zbioru* zostało rozmieszczonych w różnych okresach roku liturgicznego. Wyjaśniając dokonany podział, *Wprowadzenie* stwierdza, że zastosowany układ formularzy „sprawia, że pewne momenty i sposoby współdziałania Najświętszej Panny w dziele zbawienia czci się w najbardziej właściwym okresie liturgicznym, a przy tym uwydatnia się ścisły związek Matki Pana z posłannictwem Kościoła”¹².

Charakterystyczną cechą *Zbioru* jest to, że każda zamieszczona tu Msza posiada swój własny, kompletny formularz, zarówno tzw. euchologię większą (prefacja), jak i mniejszą (oracje), własne antyfony i czytania biblijne. Fakt ten jest istotny, gdyż dbając o treść celebracji wiemy, że dopiero ze wzajemnego uzupełniania się i integracji tekstów biblijnych i euchologicznych wyłania się całościowo przedmiot celebracji. Inną charakterystyczną i godną podkreślenia cechą *Zbioru* są wprowadzenia poprzedzające każdy formularz. Cel ich został określony jako ułatwienie przygotowania celebracji eucharystycznej¹³. Ich treść historyczna, liturgiczna i pastoralna wyjaśnia w zwięzły sposób pochodzenie danego wspomnienia bądź określonego tytułu Maryjnego. Wprowadzenia te wskazują także często na źródła poszczególnych formularzy oraz naświetlają doktrynę zawartą w tekstach biblijnych i euchologicznych¹⁴. Nie ma wątpliwości, że dołączone wprowadzenia mogą stanowić ogromną pomoc dla każdego, kto pragnie wniknąć w teologiczno – liturgiczną głębię poszczególnych formularzy.

W ogólnej ocenie *Zbioru* podkreślane jest umiejętne połączenie najlepszej tradycji liturgii rzymskiej z nowymi ideami soborowego i posoborowego nauczania Kościoła, zarówno w odniesieniu do przyjętych zasad reformy liturgicznej, jak i odnowionej doktryny Maryjnej.

2. IDEE WIODĄCE ZBIORU MSZY O NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNIE

¹⁰ KL nr 102.

¹¹ KL nr 103; por. także, *Wprowadzenie*, nry 23 i 24.

¹² *Wprowadzenie*, nr 24.

¹³ Por. tamże, nr 26.

¹⁴ Por. tamże.

Bazując na teologicznej prawdzie, że Maryja jest nierozdzielnie związana z dziełem zbawczym swojego Syna, Kościół nie może inaczej celebrować misterium Maryi jak tylko włączone w celebracje zbawczego misterium Chrystusa. To zaś misterium Kościół celebrował w rytmie roku liturgicznego. Na tej płaszczyźnie – celebrowanych wydarzeń zbawczych – mariologia nabiera swojego najgłębszego i najbardziej uporządkowanego wymiaru. Tematyka poszczególnych formularzy mszalnych *Zbioru*, rozmieszczonych zgodnie z teologią roku liturgicznego, daje takie właśnie chrystologiczne i historiozbowe widzenie misterium Maryi. Przyjrzyjmy się zatem głównym myślom wyrażonym w tekstach poszczególnych formularzy, a powiązanych z kolejnymi okresami roku liturgicznego.

a. Okres Adwentu

W Okresie Adwentu liturgia celebrowuje *zbawczy zamysł Boga*, zgodnie z którym On, w swoim miłosierdziu, powołuje Patriarchów i zawiera z nimi przymierze miłości, daje prawo Mojżeszowi, posyła Proroków, wybiera Dawida, z którego pokolenia narodzić się ma Zbawiciel świata. Z tego pokolenia pochodzi Maryja, w osobie której zbiega się niejako cała historia oczekiwania (adwentu) na Zbawiciela i w której *fiat* wyraża się cała postawa oczekujących zbawienia. W Niej zatem, *wybranej Córce Izraela*, przeżywającej tajemnicę Zwiastowania i Nawiedzenia¹⁵, treści adwentu znajdują swoje najpełniejsze i najgłębsze odbicie. Dlatego w swoich adwentowych celebracjach Kościół przypomina i uobecnia te wydarzenia zbawcze, w których uczestniczy Matka Najświętsza. Dlatego też adwent, jak żaden inny czas roku liturgicznego, jest czasem Maryjnym.

Obraz Maryi zarysowany w tekstach przewidzianych w *Zbiorze* na adwent, podkreśla „adwentowe” cechy Jej osoby i Jej dzieła¹⁶. W pierwszym rzędzie Maryja jest przedstawiona jako Ta, która doznała szczególnego wybrania przez Ojca niebieskiego (por. K 1a; K 1b), co w następstwie czyni z Niej w historii zbawienia „szczyt dziejów Izraela i początek Kościoła” (Pf 1). Do roli Matki Zbawiciela przygotował Maryję sam Duch Święty, „który ukształtował Ją jako nowe stworzenie” (MnD 3). Tak „zroszona łaską niebieską” (tamże) Maryja w tajemnicy zwiastowania z wiarą przyjęła Boże Słowo, poczęła Syna mocą Ducha Świętego i „z miłością Go nosiła w niepokalanym łonie” (Pf 2). W ten sposób w Maryi dopełnia się tajemnica Bożego wcielenia: Boży Syn, Jezus Chrystus, „owoc zbawienia” (MnD 3), jako „Odwieczne Słowo

¹⁵ Por. tytuły trzech formularzy *Zbioru* na czas adwentu.

¹⁶ Przywołując poszczególne teksty *Zbioru* posłużę się następującymi skrótami:

Aw - Antyfona na wejście

Ak - Antyfona na Komunię

K - Kolekta

MnD - Modlitwa nad Darami

MpK - Modlitwa po Komunii

Pf - Prefacja

Umieszczona za skrótem liczba 1.2... oznaczać będzie numer odpowiedniego formularza *Zbioru*, natomiast litera a.b... kolejną orację, jeśli w danym formularzy umieszczonych jest ich kilka.

przyjęło ludzkie ciało w łonie Najświętszej Maryi Panny” (K 2). Wydarzenie to w sposób najbardziej istotny zmienia sytuację każdego człowieka, w życie którego, niczym w dom Elżbiety, Bóg, Zbawca ludzkości, przez Najświętszą Maryję Pannę, wniósł zbawienie i radość (por. K 3). Taka też jest i treść adwentu: przeżywanie radości z racji oczekiwanego zbawienia.

b. Okres Narodzenia Pańskiego

W Okresie Narodzenia Pańskiego Kościół obchodzi wydarzenia stanowiące następstwo i kontynuację tajemnicy wcielenia, czyli tajemnice dziecięstwa Chrystusa Zbawiciela oraz Jego pierwsze objawienia. We wszystkich tych wydarzeniach uczestniczy Matka Najświętsza, wypełniając swoje i sobie tylko właściwe zadanie dziewicy i matki. Kościół, który sam jest dziewicą i matką, tylko w Maryi ma w tym względzie swoją ikonę i wzór do naśladowania. Dlatego celebrując wspomniane wydarzenia, stara się stanąć niejako „po stronie Maryi”, wniknąć w Jej postawę świadom, że jest to dla niego najlepszy wzór do naśladowania życia, mającego tę szczególną cechę, że jest jednocześnie dziewicze i macierzyńskie. W tym duchu wyrażana będzie większość próśb zawartych w modlitwach tego okresu (por. K 4a; K 4b; MpK 4; MnD 5; MnD 8; K 9; MpK 8).

W kontekście najważniejszego wydarzenia przywoływanego w tym okresie liturgicznym, czyli tajemnicy wcielenia, która jest „przedziwnym misterium i niewystowioną tajemnicą” (Pf 4) dającą podwójny dar i podwójne powołanie do dziewiczego i zarazem macierzyńskiego życia, podkreślona jest aktywna rola Maryi, która nie tylko z racji wybrania, lecz także przez swoją postawę uczestniczy w wydarzeniach zbawczych. Dla podkreślenia tego w tekście jednej z kolekt zawarte jest słynne zdanie św. Augustyna, że Najświętsza Maryja Panna przyjęła Chrystusa „najpierw duchem a potem ciałem” (K 4b)¹⁷. Ta Jej aktywna postawa zaznaczać się będzie w kolejnych zbawczych wydarzeniach, w których uczestniczy. W Epifanii, czyli w tajemnicy Objawienia Pańskiego, „przez posługę Najświętszej Dziewicy” Bóg wzywa „do wiary w Ewangelię wszystkie rodziny narodów” (Pf 6). W tajemnicy Ofiarowania Pańskiego, przyjmując postawę ofiarniczą, Maryja doświadcza jednocześnie radości i bólu, przez co Ją i Jej Syna „jedna zespala miłość, jedno łączy cierpienie i jedna ożywia wola podobania się” Ojcu (por. Pf 7).

Obrazem aktywnego udziału Maryi w dziele zbawienia jest Jej życie w Nazarecie. Dlatego specjalny formularz *Zbioru* (nr 8) przywołuje ten wymiar Jej życia, wyliczając kolejne, dziejące się tam wydarzenia zbawcze, w których Ona uczestniczy. Przez przyjęcie z wiarą zwiastowania, poczęcie i zrodzenie Zbawiciela oraz otoczenie Go opieką, Maryja „dała nam wspaniały przykład życia” (Pf 8). Tam również, „w nazaretańskim domu Najświętsza Matka stała się uczennicą Syna, przyjęła początki Ewangelii, zachowywała je i rozważała w sercu” (Pf 8). W Nazarecie wreszcie Maryja, złączona z Józefem „najściślejszą więzią dziewiczej miłości”, wysławiała Boga pieśniami, adorowała milczeniem, oddawała Mu chwałę swoją pracą i uwielbiała Go całym życiem (por. Pf 8). Swoją aktywną postawę Matka Jezusa bardzo charaktery-

¹⁷ „[...] illa fide plena, et Christum prius mente quam ventre concipiens, inquit ...” św. Augustyn, *Sermo* 215, 4, w: PL 38, 1074; także: *Sermo* 25, 7, w: PL 46, 937.

stycznie zaznacza w Kanie Galilejskiej. Ztroskana o dobro innych pierwsza dostrzeżga ich potrzeby i wstawia się u Syna z prośbą o zaradzenie im (por. Pf). Kościół zawsze wierzył, że tę postawę okazaną w Kanie Maryja przyjmuje wobec potrzebujących także teraz, jako królująca w niebie i zawsze wstawiająca się za nas. Na tej wierze oparte jest nasze wzywianie Matki Bożej jako orędowniczki. Jednocześnie Kościół nie zapomina, że w Kanie Maryja nie tylko oręduje ale i nakazuje, aby czynić to, co mówi Jej Syn (por. K 9). „Nadto, zgodnie z liturgią, należy podkreślić, że Matka Jezusowa, która była obecna na uczcie weselnej w Kanie, jest też obecna na eucharystycznej Uczcie Kościoła. Dlatego wspólnota wiernych sprawuje codziennie Eucharystię w łączności z chwalebą Dziewicą Maryją”¹⁸.

c. Okres Wielkiego Postu

W Okresie Wielkiego Postu uczniowie Chrystusa przygotowują się do obchodów paschalnych. Czynią to przez częstsze słuchanie słowa Bożego, modlitwę¹⁹, pokutę i towarzyszenie Chrystusowi w Jego drodze krzyżowej. „Na tym wielkopostnym szlaku liturgia święta stawia wiernym przed oczy Najświętszą Pannę, jako wzór ucznia, który wiernie słucha słowa Bożego i śladami Chrystusa zmierza *na miejsce Kalwarii*, aby tam umrzeć razem z Nim”²⁰. Wśród wydarzeń tego okresu szczególnie istotne jest zatrzymanie się na scenie pod krzyżem, której głęboka wymowa – zwłaszcza dokonanego się wówczas aktu zawierzenia – ukształtowała w dużej mierze mariologię Kościoła.

Pragnieniem Kościoła celebrującego pamiątkę Matki Najświętszej w czasie Wielkiego Postu jest uczestniczenie z Nią i tak jak Ona w drodze, której celem jest tajemnica krzyża i zmartwychwstania. Dla uczniów Chrystusa jest to droga nawrócenia, a jej początek stanowi otwarcie się na słowo Boże. Dlatego pierwszy formularz *Zbioru* na ten czas liturgiczny przywołuje Maryję „jako wzór ucznia wiernie zachowującego słowa życia” (K 10). Będąc wierną uczennicą Syna aż po Kalwarię, Maryja stała się „pomocnicą odkupienia” (MnD 11) i „nową Ewą”, która w przeciwieństwie do pierwszej niewiasty, przyczyniła się „do życia” a nie do śmierci (por. Pf 11). Naśladowując Maryję, szczególnie w Jej postawie otwarcia się na tajemnicę krzyża, w której Bóg „złączył z cierpiącym Synem współcierpiącą Matkę” (K 12a), a także przywołując Jej wstawiennictwa jako „bolesnej Dziewicy”, wierni mają nadzieję, że dźwigając swój codzienny krzyż, zasłużą na udział w zmartwychwstaniu Chrystusa (por. MpK 12).

W celebrowanej przez Kościół tajemnicy krzyża zawiera się Jezusowy „święty testament”. Na mocy tego testamentu „powstaje ścisła więź miłości między Najświętszą Panną a wiernymi uczniami: Boża Rodzicielka zostaje powierzona uczniom jako Matka, a uczniowie przyjmują Matkę jako cenne dziedzictwo Nauczyciela” (Pf 13). Z tego wydarzenia i jego zbawczego wymiaru zrodzi się niezwykła relacja Maryi do Kościoła i do każdego ucznia Chrystusa z osobna: „Maryja będzie na zawsze Matką wierzących, oni zaś z ufnością będą się do Niej uciekać po wszystkie czasy” (Pf 13).

¹⁸ *Zbiór*, s. 58.

¹⁹ Por. KL 109.

²⁰ *Zbiór*, s. 63.

d. Okres Paschalny

Dzieje Apostolskie (1,14) informują nas, że rodzący się Kościół przeżywał swój czas paschalny, pierwszą pięćdziesiątnicę paschalną w łączności z Matką Jezusa. Co prawda, nie mamy żadnej wzmianki o Maryi w tekstach Ewangelii opisujących wydarzenia zmartwychwstania, niemniej Jej obecność w tych wydarzeniach, zgodnie z przekazami tradycji, jest oczywista jak oczywista jest Jej obecność we wspólnocie pierwszych uczniów w okresie po zmartwychwstaniu, włącznie z głównym wydarzeniem tego okresu, jakim było Zesłanie Ducha Świętego.

W celebracjach tego okresu liturgicznego Kościół z weselem i radością obchodzi tajemnicę paschalną. Jest to w najgłębszym wymiarze czas radości, gdyż Bóg przez zmartwychwstanie swojego Syna przywrócił radość światu (por. K 15). Radością tą napełniony był „cały świat” a w nim rodzący się Kościół, który „podziwiał z radosnym drżeniem chwalebne oblicze swojego nieśmiertelnego Pana” (Pf 15). Przede wszystkim jednak Bóg „przez zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa napełnił niewymowną radością Najświętszą Dziewicę” (Pf 15). Kiedy dzisiaj Kościół celebrować sakramenty paschalne, doświadczają tej samej radości, wyrażając nadzieję, że mocą zmartwychwstania Chrystusa dojdziemy do radości wiekuistej (por. MpK 15).

Okres Paschalny dla Kościoła jest szczególnym czasem dla celebracji sakramentów paschalnych, czyli sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. W sakramentach tych Kościół wypełnia swoją macierzyńską rolę – rodzi do nowego życia w Chrystusie. Będąc jednocześnie „dziewicą i matką”, Kościół tylko w Maryi, Jej dziewiczym macierzyństwie, znajduje wzór do naśladowania. Rodząc do życia w Chrystusie i podtrzymując to Chrystusowe życie w swoich wiernych, Kościół najdosłowniej naśladuje Maryję, gdyż z postanowienia Bożego „w sakramentach Kościoła mistycznie odnawiają się zdarzenia, które w całej prawdzie przeżyła Matka Dziewica” (Pf 16).

Obecność Matki Najświętszej we wspólnocie pierwszych uczniów Chrystusa, zgromadzonych w Wieczerniku, ukazuje Jej szczególną relację do Kościoła. Z jednej bowiem strony jest wewnątrz tej wspólnoty i razem z wszystkimi „w gorących błaganiach przyzywa obiecanego Pocieszyciela” (Pf 17), z drugiej jednak strony Maryja jest przeciw Tą, „którą przy Wcieleniu Słowa ocienił Duch Święty” (Pf 17). Z tej właśnie racji Maryja stała się od początku w Kościele przykładem modlitwy i gotowości otwierania się na Ducha Świętego. Przywoływanie Jej obecności dzisiaj, kiedy Kościół celebrować „wydarzenie wieczernika” jest dlatego ważne, gdyż „Najświętsza Dziewica, czuwająca na modlitwie i płonąca miłością, stała się wzorem Kościoła, który ubogacony darami Ducha, czujnie oczekuje drugiego przyjścia Chrystusa” (Pf 17).

Wreszcie Okres Paschalny to czas posłania Apostołów z misją głoszenia Ewangelii, którą powierza im zmartwychwstały Chrystus (por. Mt 28,19-20). W celebracjach tego okresu liturgicznego Kościół odradza w sobie to apostołskie powołanie i umacnia się do związanych z nim zadań. Czyni to także poprzez przywoływanie przykładu Matki Chrystusa – Królowej Apostołów. Podobnie bowiem jak w czasach apostołskich „także dzisiaj Najświętsza Dziewica pociąga przykładem zwiastunów Ewangelii, rozgrzewa miłością, wspomaga ustawiczną modlitwą, aby głosili na całym świecie Chrystusa Zbawiciela” (Pf 18).

e. Okres Zwykły

W krótkim wprowadzeniu do tej części *Zbioru* pada przypomnienie, że na ten okres liturgiczny przewidziane jest wiele formularzy Mszy własnych o Najświętszej Maryi Pannie, których „przedmiot jest jeden i ten sam: dzieło Boga w Najświętszej Maryi Pannie, dokonane ze względu na Chrystusa i Kościół – obchodzone pod wieloma różnymi aspektami”²¹. Dlatego też i formularze *Zbioru* (28), przeznaczone na ten okres, zostały podzielone ze względu na tajemnicę, którą wyrażają. Formularze te „są podzielone na trzy sekcje, z których pierwsza zawiera jedenaście formularzy. Czczą one wspomnienie Bogarodzicy pod wezwaniami wyjętymi zwłaszcza z Pisma Świętego lub wskazującymi na Jej związek z Kościołem. Sekcja druga podaje dziewięć formularzy dla uczczenia wspomnienia o Matce Pana pod wezwaniami wyrażającymi Jej współdziałanie w rozwoju duchowego życia wiernych. Trzecia sekcja zawiera osiem formularzy dla uczczenia wspomnienia Najświętszej Maryi Panny pod wezwaniami, które wskazują na Jej miłosierne wstawiennictwo na rzecz wiernych”²².

Ze względu na bogactwo zarówno ilościowe, jak i treściowe formularzy tej części *Zbioru* nie sposób w tym miejscu zaprezentować, choćby nawet powierzchownie, ich tematyki. Ograniczę się zatem jedynie do wskazania kilku myśli przewodnich czy raczej cech charakteryzujących zawarte tu teksty eucharystyczne.

Wiodący motyw tych celebracji stanowi przywoływanie „wielkich dzieł Bożych” dokonanych w Maryi. Jesteśmy wzywani do kontemplowania Jej postawy i wsłuchiwania się w głos Boga mówiącego do nas słowami Maryi. Jej przykładem jesteśmy pociągani do Chrystusa, który z racji na Jej wstawiennictwo udziela nam potrzebnych darów. Wszystko zatem odnajduje się w zbawczym dziele Boga, którego centrum i treść stanowi Osoba i dzieło Jezusa Chrystusa, a w którym to dziele Osoba Jego Matki ma najbliższe i sobie tylko właściwe miejsce.

Podmiotem celebracji jest zawsze Kościół, lud Boży, postrzegany różnorodnie i dynamicznie, i zawsze umiejscawiany w konkretnym momencie danej celebracji.

Duże bogactwo stanowią liczne wezwania kierowane do uczestników liturgii, które odnoszą się niemal do całego zakresu chrześcijańskiego życia: od wierności Bogu, przez służbę bliźniemu i zaangażowanie się w sprawy tego świata, aż po działalność misyjną. Razem z całością zaproponowanych treści stanowią niezwykłą propozycję przejścia drogą chrześcijańskiego życia „cum Maria Matre Iesu”.

3. TREŚCI ZBIORU MSZY O NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNIE W ODNIESIENIU DO ŻYCIA KONSEKROWANEGO

W całym bogactwie treści zawartych w *Zbiorze* i odnoszących się niemal do całego zakresu życia chrześcijanina, są oczywiście i te, które bardziej lub mniej bezpośrednio wiążą się z życiem duchowym osoby konsekrowanej. W zakresie adekwatnym do obecnej prezentacji postaram się wskazać na te punkty odniesienia, które, jak mniemam, są najbardziej charakterystyczne na linii podobieństwa tajemnicy życia

²¹ *Zbiór*, s. 99.

²² *Wprowadzenie*, nr 24, w: *Zbiór*, s. 16 i 99.

Matki Najświętszej, wyrażonej w tekstach *Zbioru*, a cechami życia osoby konsekrowanej.

Papież Jan Paweł II na zakończenie Adhortacji apostolskiej *Vita consecrata* swoim zwyczajem zwraca się do Najświętszej Maryi Panny. Prosi Ją o orędownictwo za osobami konsekrowanymi, o ich „duchową i apostolską odnowę przez miłość do Chrystusa i przez całkowite oddanie się Jemu ..., aby ci, którzy otrzymali dar naśladowania Go przez swą konsekrację, umieli o Nim świadczyć swoim przemienionym życiem, podążając radośnie, wraz z wszystkimi innymi braćmi i siostrami, ku niebieskiej ojczyźnie i ku światłu, które nie zna zmierzchu”²³. W tym samym tekście mówi o Maryi jako Tej, która czyniła „wołę Ojca, okazując gorliwość w posłuszeństwie, męstwo w ubóstwie, a w swoim płodnym dziewictwie gotowość do przyjęcia życia”²⁴. W słowach tych Papież wpisał Maryję niejako w definicję życia konsekrowanego, wspominając w kontekście Jej osoby wszystkie istotne elementy życia osoby konsekrowanej. Papież prosi Matkę Najświętszą o orędownictwo za osoby życia konsekrowanego, ale pokazuje jednocześnie, że są to cechy Jej życia, a zatem mówi o Niej nie tylko jako o orędowniczce, ale pokazuje Ją także jako wzór. Właśnie na tym wymiarze relacji Matki Najświętszej do osób konsekrowanych warto się zatrzymać.

Wśród wielu postaw Matki Najświętszej danych nam do naśladowania, a które możemy odczytać z tekstów *Zbioru*, zdecydowana większość odnosi się do życia każdego ucznia Chrystusa, każdego chrześcijanina. W tym sensie stanowią one także wzór życia każdej z osób konsekrowanych, tyle że w szczególności, gdyż taka jest cecha życia konsekrowanego, jako całkowicie oddanego umiłowanemu nade wszystko Bogu²⁵. W tym kluczu warta jest polecenia refleksja nad wspaniałe zarysowanymi w tekstach *Zbioru* takimi na przykład postawami Maryi jak Jej gotowość do pełnienia woli Bożej, otwartość na działanie Ducha Świętego czy postawa Jej wiary, która nigdy przedtem w tekstach liturgicznych nie znalazła tak szerokiej i teologicznie pogłębionej prezentacji. Chcąc zatem dostrzec specyfikę odniesienia wzorczej postawy Maryi do życia konsekrowanego wydaje się, że należy się odnieść do powyższego tekstu Ojca Świętego, w którym stawia on Matkę Jezusa za wzór profesji rad ewangelicznych. Zobaczmy zatem, jak teksty *Zbioru* prezentują wzorową postawę Maryi, którą cechuje „gorliwość w posłuszeństwie”, „męstwo w ubóstwie” i „w płodnym dziewictwie gotowość na przyjęcie życia”.

a. Gorliwość w posłuszeństwie

To, co od razu należy zaznaczyć, to fakt, że choć tylko nieliczne teksty *Zbioru* mówią wprost o posłuszeństwie Maryi, to jednak nadają mu najwyższy, bo zbawczy wymiar. Maryja, która została wybrana przez Boga, czyli powołana, znalazła upodobanie u Boga przez swoją pokorę, ale przez posłuszeństwo przyczyniła się do naszego zbawienia (por. K1b). Oracja, która przytacza tę myśl, zachęca nas jednocześnie do naśladowania tego wzniosłego wzoru (por. tamże). Oracja ta jest adwentowa, więc jej kontekst stanowi tajemnica Wcielenia. W tym samym kontekście przedstawiona bę-

²³ Jan Paweł II, *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Vita Consecrata”*, (25.03.1996), 112.

²⁴ Tamże.

²⁵ Por. KPK 573 § 1.

dzie postawa posłuszeństwa Maryi w formularzu sławiącym Ją jako „Świątynię Pańską”. Prefacja tego formularza mówi o naszych sercach, w których Bóg przygotowuje sobie mieszkanie, czyli świątynię (por. Pf 23). Czyni to przez oczyszczanie i oświecanie mocą Ducha Świętego, przez co w nich przebywa, napełniając je świętością. Maryja tego samego daru dostąpiła „dzięki posłuszeństwu wiary i misterium Wcielenia”, czyli dzięki ludzkiemu przyzwoleniu i Bożemu działaniu. W ten sposób stała się „szczególną świątynią Bożej chwały” i stąd wywodzą się takiej Jej tytuły jak: „dom złoty”, „królewski pałac”, „miasto święte”, „arka Nowego Przymierza”.

Wyraźnie widzimy, że posłuszeństwo tutaj opisane, chociaż jest aktem leżącym po stronie człowieka, warunkuje jednak Boże, czyli zbawcze działanie. Bez wątpienia wszystko, co święte i co ma wymiar zbawczy, jest zawsze dziełem Boga, jednakże człowiek przyzwala na zbawcze dzieło Boże w sobie poprzez akt posłuszeństwa. Jest to początek uświęcania, czyli stawania się świątynią Pana, udziału Boga w naszym życiu. Przykład posłuszeństwa Matki Najświętszej doskonale objawia, jak fundamentalne i jednocześnie owocne staje się posłuszeństwo, kiedy pragniemy wejść na drogę uświęcania siebie i przyczyniania się do świętości świata.

b. Męstwo w ubóstwie

Tajemnicą samego Boga są Jego upodobania czy kryteria wyboru, jeśli o takich w ogóle można mówić. Niemniej, zarówno Pismo Święte jak i tradycja Kościoła pokazują, że Bóg znajduje upodobanie w pokornych i ubogich, i to ich właśnie wybiera do swoich zadań. Najwznioślejszy tego przykład to Pokorna Służebnica Pańska z Nazaretu. O Niej to jedna z oracji adwentowych *Zbioru* mówi, że została wybrana, gdyż „wyróżniła się wśród pokornych i ubogich” (K 1a). Ubóstwo Maryi cechuje niejako Jej świat, Jej środowisko, Jej dom. Do takiego – „ubogiego domu” wchodzi Mędrcy, kiedy szukają Króla i Odkupiciela (por. Pf 6). Ubóstwo staje się cechą, która nie tylko nie przeszkadza odnaleźć Boga, ale przeciwnie – sprzyja w objawieniu się Jego wielkości i chwały.

Podobnie rzecz się ma ze składaniem Bogu ofiary, która nie jest uwarunkowana bogactwem rozumianym jako stan posiadania, ale aktem serca. Matka Najświętsza w tajemnicy Ofiarowania Pańskiego „przyniosła do świątyni ofiarę ubogich” (MnD 7), która wystarczyła, aby wykupić Jej Syna a naszego Odkupiciela.

Najbardziej jednak charakterystyczne wydaje się podkreślenie w *Zbiorze* jeszcze innego wymiaru ubóstwa. Ukazane jest ono jako jedna z cech pozwalających okazać nam Boże miłosierdzie. Bóg w swojej dobroci zwraca się do ubogich i słabych. Maryja „doznawszy w szczególny sposób Bożego miłosierdzia”, sama stała się „Matką miłosierdzia” i „szafarką dobroci, nieustannie błagającą Syna za nami, aby swą łaską ubogacił nasze ubóstwo i umocnił swoją potęgą nasze słabe siły” (Pf 39). Z tych racji czcimy Maryję jako „miłosierną względem ubogich” (MpK 39).

Na przykładzie Matki Najświętszej widzimy, że postawa ubóstwa przyciąga niejako Boże wejrzenie i zjednuje Jego łaskawość. Staje się cechą, która uzdalnia do otwarcia się na Boże dary i pomaga objawiać Jego wielkość. Ubogi, który doświadczył bogactwa Bożej łaski, na wzór Maryi staje się głosicielem wielkich dzieł Boga (Magnificat) i orędownikiem za ubogich, potrzebujących Bożego miłosierdzia.

c. W płodnym dziewictwie gotowość na przyjęcie życia

Dotykamy tutaj paradoksu płodnego dziewictwa, który jedynie w Matce Najświętszej znajduje swoje wyjaśnienie. Życie, które z natury, czyli prawa Bożego, przeznaczone jest do płodności, wydaje się być ograniczane, czy wręcz zamykane dziewictwem, czy celibatem. Bóg jednak, który jest Panem wszelkiego życia, zaprasza człowieka do udziału w rodzeniu nie tylko do życia doczesnego, lecz także do wiecznego, do Bożego królestwa. Cechą zaproszonych do takiej duchowej płodności jest „niepodzielność serca”²⁶, z jaką oni powinni oddać się Bogu (por. 1 Kor 7,32-34). Maryja, która była „Matką o dziewiczym ciele i sercu” (Pf 38) właśnie przez swoje „proste i czyste” serce zasłużyła na dziewicze poczęcie Bożego Syna (por. Pf 28). Ta, „która podobą się Bogu dzięki swojemu dziewictwu” (MnD 4), „przez dziewicze macierzyństwo” przyczyniła się do obdarowania ludzi łaską wiecznego zbawienia (por. K5). W ten sposób stała się jedynym wzorem Kościoła, „płodnej dziewicy”, rodzącej „w wodzie chrztu dzieci, które się poczęły z wiary i Ducha Świętego” (Pf 16). Tak oto w Dziewicy Maryi, „Matce płodnej za sprawą Ducha Świętego” Kościół otrzymał „przez czysty obraz macierzyńskiej roli i przyszłej chwały” (Pf 27). Dziewictwo Kościoła, tak jak dziewictwo Maryi, stało się płodne i przez duchowe macierzyństwo owocuje dla królestwa.

Jeżeli powołanie do czystości, czy to w dziewictwie czy w celibacie jest w istocie rzeczy powołaniem do duchowej płodności, do duchowego macierzyństwa, to w tekstach *Zbioru* znajdziemy nie tylko pośrednie potwierdzenie tej prawdy ale przede wszystkim zilustrowanie jej najwspanialszym wzorem, jakim jest płodne dziewictwo Maryi. Powołanie to spełnia się nie inaczej jak poprzez naśladowanie dziewiczego macierzyństwa Maryi i poprzez udział w dziewiczym macierzyństwie Kościoła.

Dla podsumowania tych rozważań odniosę się raz jeszcze do słów Jana Pawła II. Píše on w *Vita consecrata*, że „życie konsekrowane w Maryi znajduje wspaniały wzór konsekracji Ojcu, jedności z Synem i uległości Duchowi Świętemu”²⁷. Ponieważ teksty *Zbioru* w sposób niezwykle szeroki i pogłębiony oraz w zakresie niespotykanym dotychczas w liturgii rzymskiej prezentują osobę i postawę Maryi w relacji do Przenajświętszej Trójcy w całym wymiarze ekonomicznym zbawienia, jestem przekonany, że w połączeniu z celebrowaną tajemnicą ofiary odkupienia stanowią one jedyne w swoim rodzaju tak bogate źródło, mogące posłużyć refleksji i duchowemu doświadczeniu najgłębszych i najistotniejszych prawd odnoszących się do życia konsekrowanego.

²⁶ Por. Jan Paweł II, *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Vita Consecrata”*, (25.03.1996), 21.

²⁷ Tamże, 28.